

Hyväksytty SPN:n täyskokouksessa

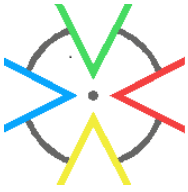
Saamelaisen parlamentaarisen neuvoston julkilausuma Jäämeren ratahankkeesta

Suomen valtio on edistänyt Jäämeren ratahanketta Arktisen neuvoston puheenjohtajuuskaudellaan. Suomen Liikennevirasto laati Jäämeren rataselvityksen yhteistyössä Norjan rautatieviranomaisten (Jernbanedirektoratet) kanssa. Rataselvitykseen sisältyi ratatekninen selvitys sekä selvitys vaihtoehtoisten ratalinjausten kuljetuspotentiaalista ja vaikutuksista. Selvityksen valmistuttua maaliskuussa 2018 Suomen valtio valitsi Jäämerelle Rovaniemen ja Kirkkonniemen kautta kulkevan ratalinjauksen jatkoselvittettäväksi yhdessä Norjan valtion kanssa.

Saamelaisen parlamentaarisen neuvoston täysistunto kokoontui Karasjoella 15.5.2018 käsitellen Jäämeren ratahanketta ja lausuu seuraavaa:

1. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa Norjassa, Ruotsissa, Suomessa ja Venäjällä. Saamelaisilla on omana kansana ja alkuperäiskansana sekä kansallisessa että rajoja ylittävässä perspektiivissä itsemääräämisoikeus ja oikeus elää saamelaisena kansana.
2. Itsemääräämisoikeutensa nojalla saamelaisilla on kansana oikeus päättää poliittisista oloistaan, edistää omaa taloudellista, yhteiskunnallista ja kulttuurista kehitystään sekä määrätä omista luonnonvaroistaan ja niiden esiintymistä, eikä heiltä tule missään oloissa viedä heidän oikeuttaan niihin luonnonvaroihin, jotka ovat heidän olemassaolonsa perusedellytys, perustuvathan nämä oikeudet siihen, että saamenkansa on käyttänyt näitä alueita ikimuistoisista ajoista lähtien. Vaatimus pohjautuu muun muassa YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia ja YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevien yleissopimusten yhteneviin 1. artikloihin.
3. Ne valtiot, joita saamelaiset asuttavat, on perustettu kahden kansan, valtaväestön ja saamelaisten, alueelle. Valtioilla ei ole minkäänlaista oikeutta tulkita tai määrittellä yksin saamelaisten itsemääräämisoikeutta, sillä määrittelyyn voidaan ryhtyä vain kansainvälisen oikeuden perusteella ja sen tulkintaperiaatteita noudattaen sekä saamelaisten suostumuksella. Valtioilla on velvollisuus hankkia saamelaisten vapaa, tietoon perustuva ennakkosuostumus asioissa, joilla on merkitystä saamelaiskulttuurin tai -elinkeinojen tai saamelaisten yhteiskuntaelämän perusedellytysten kannalta.

Valtioiden velvollisuudet saamelaisia kohtaan koskevat myös kulttuurin aineellista perustaa, mukaan lukien sen, että saamelaisille turvataan riittävät elinkeinolliset ja taloudelliset edellytykset vaalia ja kehittää kulttuuriaan. Saamelaiselinkeinojen ja saamelaisten luonnonvarojen käytön kuten poronhoidon, kalastuksen, muun pyynnin, saamelaisen maatalouden ja muiden perinteisten elinkeinoyhdistelmien ja luonnonvarojen hyödyntämisen turvaamiseksi on ryhdyttävä

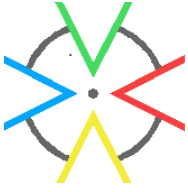
oikeudellisiin ja taloudellisiin toimiin sekä tarvittaessa erityistoimenpiteisiin niin, että perinteisten saamelaiselinkeinojen perusta turvataan. Kansainvälisessä oikeudessa kuten YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen artiklassa 27 vaaditaan ja velvoitetaan valtioita ryhtymään tarvittaessa positiivisiin erityistoimiin alkuperäiskansojen oikeuksien, mukaan lukien kulttuurin aineellisen perustan, turvaamiseksi.

5. Saamelaisten oikeudet luonnonvaroihin heidän omalla alueellaan eivät rajoitu perinteisesti hyödynnettyihin luonnonvaroihin. Saamelaisilla on oikeus kohtuulliseen ja oikeudenmukaiseen osuuteen tuotosta, joka saadaan saamelaisalueiden muiden luonnonvarojen käytöstä. Kunkin valtion viranomaisten tulisi aloittaa neuvottelut Saamelaiskäräjien kanssa näistä kysymyksistä; tämä pätee etenkin tilanteisiin, joissa teollinen toiminta tai hallinnolliset tai lainsäädännölliset toimet rajoittavat tai ovat rajoittaneet perinteistä käyttöä tai joissa tällainen toiminta merkitsee käytännössä saamelaisten syrjäyttämistä. Lisäksi saamelaisten ja muiden alkuperäiskansojen alueille suunnitellussa tai niillä jo olevassa teollisessa toiminnassa tulee kehittää ja noudattaa niitä eettisiä periaatteita, joita kansainväliset ihmis- ja alkuperäiskansaoikeuksia koskevat sopimukset edellyttävät toiminnalta alkuperäiskansojen alueilla.

6. Sekä Suomen että Norjan kansallisen lainsäädännön mukaan viranomaisten tulee konsultoida tai neuvotella Saamelaiskäräjien kanssa kaikista toimista, jotka voivat suoraan ja erityisellä tavalla vaikuttaa saamelaisten asemaan alkuperäiskansana. Lisäksi valtioiden tulee asianmukaisesti huomioida YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 27 artiklaⁱ, ILO:n yleissopimuksen nro 169 6 ja 7 artiklatⁱⁱ, YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien julistuksen 19 ja 32.2 artiklatⁱⁱⁱ sekä Alkuperäiskansojen maailmankonferenssina tunnetun yleiskokouksen korkean tason täysistunnon loppuasiakirjan kohdat 3, 7 ja 20^{iv} saamelaisten osallistumis- ja neuvotteluoikeuksista kaikissa vaiheissa asiassa, tarkoituksena saada asianosaisten alkuperäiskansojen vapaa, tietoon perustuva ennakkosuostumus ennen kuin annetaan lopullinen lupa toimenpiteille ja hankkeille, jotka koskevat alkuperäiskansojen maita, alueita tai resursseja.

7. Tällä hetkellä monet valtiot suunnittelevat arktisen alueen luonnonresurssien mittavaa hyödyntämistä alkuperäiskansojen asuma-alueilla. Suunniteltu Suomen ja Norjan välinen rautatieyhteys kulkisi saamelaisten keskeisten maa- ja resurssialueiden läpi, ja sillä olisi suora ja erityinen merkitys saamelaiskulttuurille, johon kuuluvat muun muassa poronhoito ja luontaistalous. Suunniteltu rautatieyhteys palvelisi ainoastaan ilmastonmuutosta kiihdyttäviä hankkeita, joiden vaikutuksista arktiset alkuperäiskansat, mukaan lukien saamelaiset, ovat ensimmäisinä kärsimässä.

8. Saamelainen parlamentaarinen neuvosto (SPN) vaatii, että Saamelaiskäräjät saavat täydelliset tiedot ja konsultoinnin suunnitellusta Jäämeren ratahankkeesta. SPN katsoo, ettei hanketta toteuteta asianmukaisesti, jollei hankkeen ekologisia, kulttuurisia, sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia saamelaisiin ja saamelaiskulttuuriin selvitetä siten, että myös niin sanottu nolla-vaihtoehto selvitetään. SPN kehottaa Suomen ja Norjan valtioita noudattamaan ns. Espoon sopimuksen (Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context) menettelytapoja ratahankkeessa.

9. Saamelainen parlamentaarinen neuvosto katsoo, ettei Jäämeren ratahankkeen edistäminen ole tapahtunut asianmukaisesti saamelaisia päätöksenteossa kuullen ja siihen osallistaen. SPN vaatii, että valtiot hankkivat Jäämeren ratahankkeelleen vapaan, tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen saamelaisilta oikeudenomistajilta.

ⁱ **Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus**

27 artikla:

Niissä valtioissa, joissa on kansallisia, uskonnollisia tai kielellisiä vähemmistöjä, tällaisiin vähemmistöihin kuuluvilta henkilöiltä ei saa kieltää oikeutta yhdessä muiden ryhmänsä jäsenten kanssa nauttia omasta kulttuuristaan, tunnustaa ja harjoittaa omaa uskontoaan tai käyttää omaa kieltään.

ⁱⁱ **ILO:n yleissopimus nro 169 Itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansat**

6 artikla

1. Sovellettaessa tämän yleissopimuksen määräyksiä hallitusten on

- a) neuvoteltava kyseisten kansojen kanssa asianmukaisella tavalla ja erityisesti näiden kansojen edustuselinten kautta aina, kun harkitaan lainsäädännöllisiä tai hallinnollisia toimenpiteitä, joilla voi olla näihin kansoihin välitön vaikutus;
- b) luotava näille kansoille vähintään samat mahdollisuudet kuin maan muille väestöryhmille osallistua vapaasti päätöksentekoon kaikilla tasoilla vaaleilla valituissa instituutioissa sekä hallinnollisissa ja muissa elimissä, jotka ovat vastuussa näitä kansoja koskevista toimintaperiaatteista ja -ohjelmista;
- c) luotava mahdollisuudet ja tarvittaessa taattava varat näiden kansojen omien instituutioiden ja aloitteiden täysimittaiselle kehittämiselle.

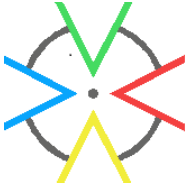
2. Tämän yleissopimuksen soveltamisen edellyttämät neuvottelut on käytävä vilpittömin mielin ja olosuhteisiin katsoen asianmukaisella tavalla pyrkimyksenä saavuttaa yhteisymmärrys tai hyväksyntä ehdotetuille toimenpiteille.

7 artikla

1. Kysymyksessä olevilla kansoilla on oltava oikeus itse päättää niiden elämään, uskomuksiin, instituutioihin ja henkiseen hyvinvointiin sekä niiden asuttamiin tai muutoin käyttämiin maihin vaikuttavien kehittämistoimien tärkeysjärjestyksestä sekä hallita mahdollisimman laajasti omaa taloudellista, sosiaalista ja kulttuurikehitystään. Lisäksi niiden on saatava osallistua sellaisten kansallisten ja alueellisten kehittämissuunnitelmien ja -ohjelmien laadintaan, toteutukseen ja arviointiin, jotka voivat suoraan koskea niitä.

2. Näiden kansojen kanssa yhteistyössä toteutettavalle kansojen elin- ja työolosuhteiden parantamiselle ja terveys- ja koulutustason kohottamiselle on annettava etusija näiden kansojen asuttamien alueiden taloudellisen kehittämisen yleissuunnitelmassa. Samoin on näiden alueiden kehittämistä koskevat erityissuunnitelmat laadittava siten, että ne edistävät tällaisen päämäärän saavuttamista.

3. Hallitusten on varmistettava, että suunniteltujen kehitystoimenpiteiden mahdolliset sosiaaliset, henkiset sekä kulttuuri- ja ympäristövaikutukset tulevat tarvittaessa aina tutkituiksi yhteistyössä näiden kansojen kanssa. Näiden tutkimusten tuloksia on pidettävä tärkeimpinä perusteina toimenpiteiden

toteuttamiselle.

4. Hallitusten on ryhdyttävä, yhteistyössä kysymyksessä olevien kansojen kanssa, toimiin niiden asuttamien alueiden ympäristön suojelemiseksi.

iii Yhdistyneiden kansakuntien julistus alkuperäiskansojen oikeuksista

19 artikla

Valtiot neuvottelevat vilpittömässä mielessä ja toimivat yhteistyössä kyseisten alkuperäiskansojen kanssa näiden omien edustuselinten kautta saadakseen niiden vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen ennen kuin valtiot hyväksyvät ja panevat täytäntöön lainsäädännöllisiä tai hallinnollisia toimia, jotka voivat vaikuttaa alkuperäiskansoihin.

32 artikla

1. Alkuperäiskansoilla on oikeus määrätä ja kehittää ensisijaisia tavoitteita ja strategioita maidensa tai alueidensa ja muiden luonnonvarojensa kehittämistä tai käyttöä varten.

2. Valtiot neuvottelevat vilpittömässä mielessä ja toimivat yhteistyössä kyseisten alkuperäiskansojen kanssa näiden omien edustuselinten kautta saadakseen niiden vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen ennen kuin valtiot hyväksyvät hankkeita, jotka vaikuttavat alkuperäiskansojen maihin tai alueisiin ja muihin luonnonvaroihin, erityisesti kehitettäessä, käytettäessä tai hyödynnettäessä mineraali- tai vesivaroja tai muita luonnonvaroja.

3. Valtiot tarjoavat tehokkaat järjestelmät, joiden avulla hyvitetään asianmukaisesti ja oikeudenmukaisesti edellä mainittu toiminta, ja niiden on toteutettava asianmukaiset toimet, joilla lievennetään ympäristöön kohdistuvia, taloudellisia, sosiaalisia, sivistyksellisiä ja hengellisiä haittavaikutuksia.

iv Alkuperäiskansojen maailmankonferenssina tunnetun yleiskokouksen korkean tason täysistunnon loppuasiakirja

3. Vahvistamme tukevamme Yhdistyneiden kansakuntien julistusta alkuperäiskansojen oikeuksista, jonka yleiskokous hyväksyi 13. syyskuuta 2007. Vahvistamme sitoutuneemme julistuksen mukaisesti, sovellettavia julistuksen periaatteita noudattaen, neuvottelemaan ja toimimaan yhteistyössä vilpittömässä mielessä kyseisten alkuperäiskansojen kanssa näiden omien edustuselinten kautta saadaksemme niiden vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen ennen kuin hyväksymme ja panemme täytäntöön lainsäädännöllisiä tai hallinnollisia toimia, jotka voivat vaikuttaa alkuperäiskansoihin.

7. Sitoudumme toteuttamaan alkuperäiskansojen kanssa neuvotellen ja yhteistyössä toimien asianmukaiset kansallisen tason toimet, mukaan lukien lainsäädännölliset, poliittiset ja hallinnolliset toimet, joilla pyritään saavuttamaan alkuperäiskansojen oikeuksia koskevan Yhdistyneiden kansakuntien julistuksen tavoitteet ja edistämään tietoisuutta julistuksesta kaikilla yhteiskunnan aloilla, mukaan lukien lainsäädäntöelinten, oikeuslaitoksen ja julkisen hallinnon toimijat.

20. Tunnustamme alkuperäiskansojen oikeuksia koskevaan Yhdistyneiden kansakuntien julistukseen liittyvät sitoumukset, joiden mukaan valtiot neuvottelevat ja toimivat yhteistyössä vilpittömässä mielessä kyseisten alkuperäiskansojen kanssa näiden omien edustuselinten kautta saadakseen niiden vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen ennen kuin hyväksyvät hankkeita, jotka vaikuttavat alkuperäiskansojen maihin, alueisiin ja muihin luonnonvaroihin.